

Čo je „prvoradou“ snahou waldorfskej školy

Rudolf Steiner

Zdroj: GA 303 [10], str. 253, 4/1987, 05.01.1922

Keď staviame dom, vyrábame pluh, konštruujeme tkací stroj, je to tak, že sily, ktoré pri tom u človeka pripadajú do úvahy, sú viazané na astrálne telo. Človek sa fakticky učí prostredníctvom svojho astrálneho tela spoznať to, čo ho obklopuje vo vonkajšom svete ako veci vyrobené ľuďmi. Čiže naozaj je založené na pravom poznaní človeka to, keď sa vo výchove a v školstve snažíme ľudí počnúc časovým úsekom, v ktorom prechádzajú pohlavnou zrelosťou, uviesť prakticky do tých oblastí života, ktoré boli vytvorené ľuďmi. [...]

Pomyslíte len na to, ako veľa celej našej civilizácii v tomto smere vlastne chýba. Pýtajte sa sami, či neexistujú zástupy ľudí, ktorí používajú telefón, električku, možno používajú dokonca aj parník bez toho, aby mali nejakú predstavu, čo sa vlastne deje v parníku, v telefóne a pri pohybe električky. Človek je naozaj uprostred našej civilizácie celkom obklopený vecami, ktorých zmysel mu zostáva cudzí. To sa môže zdať bezvýznamné pre tých, ktorí veria, že pre ľudský život má význam len to, čo sa odohráva vo vedomom živote. Isteže, vo vedomí sa dá celkom dobre žiť, keď si človek iba kúpi lístok na električku a cestuje do stanice, do ktorej sa chce dostať, alebo keď prijíma telegram bez toho, aby mal poňatie, akým spôsobom sa to uskutočňuje, bez toho, aby niekedy videl Morseov telegraf. Naozaj možno povedať, že pre bežné vedomie je to jedno, ale pre to, čo sa odohráva v hĺbinách ľudskej duše, to práve nie je jedno. Človek žijúci vo svete, ktorý využíva, a ktorého zmysel nechápe, je ako človek v nejakom väzení bez okna, ktorým by sa dalo pozerieť von na voľnú prírodu.

Týmto poznaním musí byť preniknutá výchova a školstvo od základu. Keď človek, ako som včera charakterizoval, vstupuje do obdobia diferenciácie na muža a ženu, bude tiež zrelý pristúpiť na ďalšie diferenciácie života, a práve vtedy musí byť uvedený do skutočného života. Čiže, keď sa u našich waldorfských detí blíži vek pohlavnej zrelosti, prijme do našich učebných osnov niečo podobné, ako je pradenie a tkanie. Prirodzene nám tým vzniká veľká úloha a je ťažké spracovať učebné osnovy takým spôsobom, aby sa riadili touto tendenciou priniesť počnúc vekom pohlavnej zrelosti všetko, čo človeka činí spôsobilého pre praktický život - to znamená, niekoho, kto rozumie svetu, v ktorom žije. Prirodzene, vo waldorfskej škole zápasíme aj s vonkajšími rozpormi dnešného života. Musíme predsa žiakov a žiačky priviesť k tomu, aby eventuálne mohli navštevovať nejakú univerzitu v dnešnom zmysle, nejakú technickú vysokú školu a podobne. Musíme teda do učebných osnov vniesť aj všetko to, čo by sme azda inak považovali za zbytočné, čo v nich ale z uvedeného dôvodu musí byť obsiahnuté. Zariadiť učebné osnovy podľa možnosti duševne-efektívne práve pre tých žiakov a žiačky, ktorí dosahujú vek pohlavnej zrelosti - to je už niečo, čo človeku robí

vážne veľkú starosť. Dá to veľkú námahu, ale dá sa to. Dá sa to tak, že človek práve sám v sebe rozvíja zmysel pre to, čo je v živote podstatné, a to potom čo najefektívnejšie poskytne žiakom a žiačkam tak, že sa čo najjednoduchšie učia spoznávať, čo sa vlastne deje, keď človek telefonuje, čo vykonáva električka a mnohé iné zariadenia, a tak ďalej. Človek musí v sebe len rozvinúť schopnosť, pomocou ktorej dosiahne, aby všetky veci boli prinesené v čo najjednoduchších formuláciách; potom môže tieto veci v príslušnom veku veľmi zmysluplne poskytnúť žiakom a žiačkam. Lebo to je to, o čo sa treba usilovať, aby sa žiaci a žiačky úplne oboznámili s významom nášho kultúrneho života. - V chemickom a fyzikálnom vyučovaní treba všetko pripraviť s ohľadom na vhodnosť pre vek pred pohlavnou zrelosťou tak, aby sa k tomu mohli po príchode pohlavnej zrelosti pripojiť - opäť čo najefektívnejšie - celkom praktické stránky života.

Tu, samozrejme, prichádza do úvahy aj to, že žiaci a žiačky odteraz skutočne vstupujú do veku, kde musia byť v určitom zmysle diferencovaní samozrejme, jednotliví žiaci aj iným spôsobom ale odteraz predovšetkým podľa toho, či sa budú venovať skôr nejakému viac intelektuálno-duchovnému alebo viac manuálne-remeselnému povolaniu. Musí byť pritom dôsledne zohľadnené, že výchovné umenie postavené na skutočnom poznaní človeka rozpoznáva vskutku ako niečo samozrejmé, že jednotlivé články ľudskej bytosti usilujú o celistvosť. Len človek musí vždy vedieť, ako má toto úsilie o celistvosť prebiehať. Je, samozrejme, treba tých žiakov a žiačky, ktorí sú podľa svojho zvláštneho nadania viac súci pre intelektuálno-duchovné povolanie, v tomto zmysle aj vychovávať a učiť. Ale k tomu, čo bude v neskoršom veku vyvinuté v človeku jednostranne, musí pristúpiť ďalší vývoj, aby to opäť smerovalo istým spôsobom k niečomu celistvému. Ak na jednej strane prinášame žiakom a žiačkam vôľové impulzy, ktoré smerujú viac na duchovno-intelektuálnu stranu, potom musíme stranu poznania lebo astrálne telo si žiada pri rozvíjaní vôľových impulzov jedným smerom, aby bolo rozvíjané aj druhým smerom, teda podľa svojich impulzov poznania - musíme impulzy poznania potom pestovať tak, aby človek mal aspoň nejaký úsudok (a to názorný úsudok) o oblastiach praktického života, ktorý mu vštepí nejaký zmysel pre praktický život v jeho celistvosti.

V našej civilizácii je napríklad veľkým nedostatkom, ak sa - chcem uviesť extrémny prípad nájdú štatistici, ktorí vo svojich štatistikách uvádzajú, koľko sa spotrebuje na nejakom teritóriu mydla, a pritom nemajú žiadne poňatie o výrobe mydla. Nikto nemôže so skutočným porozumením štatisticky konštatovať spotrebu mydla, ak nemá o výrobe mydla aspoň celkom všeobecné poňatie.

Teda vidíte - pretože sa dnešný život naozaj stal komplikovanejším že veci, ktoré treba zohľadniť, sú takmer nezmerateľné a duševne-efektívny princíp tu bude musieť zohrávať podľa možnosti čo najväčšiu možnú úlohu. Výchovný problém, o ktorý tu ide, je práve tento: efektívne nájsť to, čo musí byť vykonané pre tento vek života. Dalo by sa to ľahko vykonať, ak sme neboli brzdení všemožnými inštitúciami školskej správy, ktoré sa v súčasnosti vyskytujú len vďaka tradícii, a ktoré vlastne zoči-voči súčasnému životu nemajú žiadne oprávnenie. Starí Gréci by sa tvárili veľmi divne, ak by sa mladí ľudia, ešte predtým, ako by boli postavení do gréckeho života - azda podobne, ako je to u nás na gymnáziách - by mali byť uvádzaní do egyptskej alebo chaldejskej reči. Ale o týchto veciach sa ešte nedá celkom hovoriť, pretože naozaj treba zohľadniť rozpornosť

dnešného života.

Čiže ide o to, aby sme toho, kto smeruje k nejakému viac intelektuálno-duchovnému povolaniu, čo najviac zoznámili s vecami vonkajšieho manuálneho či remeselného sveta; a naopak, toho, kto smeruje viac k manuálnemu respektíve remeselnému životu, pokiaľ je schopný úsudku, aby sme ho oboznámili do istej miery s tým, k čomu privádza človeka intelektuálno-duchovné povolanie. Pri tom treba zdôrazniť, že sa treba prinajmenšom snažiť o to, aby o túto praktickú stránku života bolo postarané prostredníctvom školy samotnej. Ani oboznámenie sa s remeselnou a manuálnou stránkou života by sa vlastne nemalo udiť tak, že mladých ľudí strčíme do fabriky medzi dospelých, ale v rámci školského prostredia samotného by sme mali mať k dispozícii možnosti zohľadniť praktické stránky života, aby mladý človek to, čo si v krátkosti osvojil chcel by som to povedať obrazne - na nejakom modeli, potom mohol presadiť v praktickom živote. Toto osvojenie si na modeli môže byť totiž až natoľko praktické, že dotyčná vec môže byť vnesená do praktického života. Nevidím tiež dôvod, prečo by nemali - veď sa už podarilo nechať väzňov v našich väzniciach pracovať tak, že vyrábajú veci, ktoré potom v živote vonku hrajú nejakú rolu - aj v školských dielňach byť vyrábané veci, ktoré by sa potom jednoducho predávali v reálnom živote.

Ale treba dbať na to, aby mladý človek zostal podľa možnosti čo najdlhšie v školskom prostredí, ktoré v každom prípade musí byť zdravé; pretože vnútornej podstate človeka zodpovedá práve to, aby vstupoval do života postupne, a nie aby bol do neho odrazu vsotený. Kvôli tomu, že tí starší tak málo chápali, čo si počať s mladými, máme tu dnes hnutie mládeže, ktoré má skutočne medzinárodný rozmer, hnutie, pre ktorého hlboké oprávnenie majú dnes starší ľudia len minimálne porozumenie. Toto hnutie má hlboké oprávnenie a to by malo byť do dôsledkov pochopené. Ale toto hnutie by bolo treba viesť správnu cestou. A to sa v podstate môže udiť len tak, že bude na správnu cestu privedený výchovný systém. To je to, o čo sa predovšetkým usilujeme v rámci waldorfského princípu: človeka vpraviť čo najviac do života tak, aby na začiatku svojich 20. rokov, keď sa samotné ja stavia so svojím slobodným nástrojom do sveta, mohol skutočne rozvinúť aj pravý cit pre svet, aby sa potom skutočne vo svete mohol cítiť ako doma a bol v stave prijímať z neho pocit: mám blízkych, ktorí sú starší ako ja, ktorí učili predchádzajúcu generáciu. Predchádzajúce generácie vytvorili všetko to, čím si ja teraz môžem poslúžiť; ale ja tvorím spolu s týmito predchádzajúcimi generáciami spoločenstvo. Chápeť to, čo oni postavili do sveta. Ja si nielen sadám na stoličku, ktorú mi otec pristavil, ale učím sa chápať, ako táto stolička vznikla.

Poznámka Johanna Mosmanna: Kedže tu - a ešte viac na niektorých nasledujúcich miestach - je zjavne reč nielen o technológiách alebo priemysle všeobecne, ale aj o tom, čo diéta bude nachádzať v okolí, v ktorom žije, je zrejmé, že parný vlak bude nahradený ICE vlakom, telegraf mobilným vysielačom a pradiareň (pretože tie sa dnes vyskytujú skôr v Indii) bude nahradená priemyselnou výrobou, ktorá je v danom regióne. Ak si metodika prípadne bude vyžadovať uvádzanie jednoduchších príkladov (hoci aj zastaraných), aby bol vytvorený základ pre pochopenie tých zložitejších, nebude to v rozpore s tým, čo bolo uvedené.